

5779

Torah from Around the World

*Mensen vermijden vaak besluiten te nemen vanwege hun angst om fouten te maken;
als het erop aankomt is geen besluiten nemen de grootste fout die je kunt maken.*

Rabbijn Noah Weinberg

Sjabbat 1 december 2018 / 23 Kislev 5779, Wajésjèv, Beresjiet/Genesis 37:1 - 40:23

Tanach blz. 76 - 83

Haftara: Daniël 2: 1 - 23

Tanach blz. 1615 - 1617

vertaler: Sera Spanier

Commentaar: Rabbijn Daniel Nevins, Pearl Resnick-decaan van de rabbijnenopleiding en de vakgroep religieus leiderschap van het Jewish Theological Seminary, New York.

[Het Engelse origineel](#)

Vrouwen die verandering teweeg brachten

Mannelijke personages en hun stemmen domineren de bijbelse literatuur, maar de vrijwel volledige afwezigheid van vrouwelijke karakters valt vooral op in de sidra Wajésjèv. Dit is het verhaal van Jaäkov (zijn vrouwen verschijnen niet op het toneel) en zijn twaalf zonen (zijn dochter verschijnt niet op het toneel), die de wereld van de mannen verkennen, op het veld, op de weg, in de stad en in de gevangenis. Deze verhalen zijn ruw en zelfs gewelddadig en deze toon slaat over naar de twee verhalen waarvan vrouwen wel deel uitmaken: Juda's grove

behandeling van Tamar en de ontmoeting van Joseef met Potifars vrouw, van wie de naam niet genoemd wordt, en die hem fysiek lastig valt.

De Tora opent het verhaal van Joseef door op te merken dat hij „goed gebouwd en knap was.” (Beresjiet 39:6)

Maar niet alleen aan de buitenkant ziet Joseef er goed uit. Dat hij niet in gaat op de verleidingspogingen van mevrouw Potifar toont zijn sterke karakter. Dat geldt ook voor zijn vrome uitleg dat hij verplicht is het vertrouwen te behouden van zowel Potifar – zijn baas – als van God. In dit verhaal toont mevrouw Potifar geen karakter (in beide betekenissen van het woord); ze is slechts een achtergrond waartegen de deugdzaamheid van Joseef geëtaleerd wordt. Hij is niet langer de verwendde jongen die pronkt met zijn opzichtige kleren en opschept over zijn dromen. Joseef is een nuchtere en verstandige man geworden; hij is nu een efficiënte manager, die zich bezighoudt met wat andere mensen nodig hebben.

Dat Joseef zeer positief overkomt in hoofdstuk 39, wordt nog versterkt door het contrast met het beeld van zijn broer Juda, dat we in hoofdstuk 38 hebben gezien. Juda neemt regelmatig wanhopige beslissingen die in catastrofes eindigen. In hoofdstuk 37 was het zijn idee om Joseef als slaaf te verkopen; de traditionele commentaren schrijven hem - heel aannemelijk - ook het plan toe om de jas van Joseef in het bloed van een bok te dippen en dit aan Jaäkov te laten zien. In hoofdstuk 38 lezen we dat Juda „afdaalt” van zijn broers en dit afdalen is zowel letterlijk als figuurlijk. Hij blokkeert het leviraatshuwelijk van zijn schoondochter Tamar door te verhinderen dat ze contact krijgt met zijn jongste zoon Sjela, zelfs als zijn zoon de leeftijd hiervoor heeft bereikt. Op deze manier brengt Juda niet alleen schade toe aan Tamar, maar ook aan de nagedachtenis van zijn oudste zoon, diens afkomst en reputatie.

Terwijl Joseef positief overkomt doordat hij goed bestand lijkt tegen de seksuele avances van mevrouw Potifar, slaat Juda een kwalijk figuur door een vrouw in te huren van wie hij veronderstelt dat zij een prostituee is. De jongere broer Joseef, alleen op de wereld, heeft geleerd om zichzelf en zijn omgeving te beheersen. De oudere broer handelt uit angst, eenzaamheid en lust.

Buiten dat is het Juda kwalijk te nemen dat hij met twee maten meet in zijn handelwijze tegenover Tamar. Als weduwnaar vindt hij dat hij het recht heeft om een prostituee te gebruiken, maar op het moment dat hij hoort dat zijn verweduwde schoondochter zich als een hoer heeft gedragen en in verwachting is geraakt, veroordeelt hij haar tot de dood door verbranding. Rambam peinst over de strengheid van deze reactie en komt tot de conclusie dat Juda een lokaal gebruik heeft gevolgd, dat niet in overeenstemming is met de Tora.

Bovendien, Tamar toont buitengewone moed en sensitiviteit onder de moeilijkste omstandigheden. Als ze naar de brandstapel wordt geleid, slaagt ze erin om Juda te informeren over zijn aansprakelijkheid, zonder hem te beschamen. Ze zegt: „Kijk eens goed van wie dit zegel, dit snoer en deze staf zijn?” (Beresjiet 38:25)

In de Talmoed (bT sota 10b), wordt Tamars voorbeeld geciteerd om het volgende punt te maken: „Het is beter voor iemand om zich in een vurige oven te werpen dan om zijn buurman te vernederen.” De rabbijnen bewonderen de bereidheid van Tamar om liever zelf te sterven dan Juda publiekelijk te beschuldigen. Zij zien ook een literaire hint in het verzoek

van Tamar aan Juda: „kijk eens goed (*hakeir na*)“. Het was deze zelfde uitdrukking die Juda en zijn broers gebruikten toen ze Jaäkov de bebloede jas van Joseef lieten zien. Rabbijn Hama zegt, in naam van rabbijn Chanina, „Met *hakeir na* informeerde [Juda] zijn vader; met *hakeir na* werd hij geïnformeerd [door Tamar].“ In het eerdere verhaal gebruikt Juda deze uitdrukking om zijn vader te bedriegen; in het latere verhaal gebruikt Tamar de zin om Juda te ontuchtteren. Hier wordt met poëtischerechtaardigheid gespeeld.

Rabbijn Baruch HaLevi Epstein bouwt voort op de literaire hint van *hakeir na* in de Talmoad, en merkt op (in het voetspoor van Beresjiet Rabba en Rasji) dat in beide verhalen de inzet van een bok een rol speelt (*Tora Temima* op Beresjiet 38:25, voetnoot 30). Hij merkt op dat dit een voorbeeld is van de rabbijnse regel *midda k'neged midda* (de ene maatregel haalt de andere uit). Gods rechtvaardigheid blijkt wanneer iemand wordt gestraft (of beloond) op een manier die de daad waarmee zij begonnen spiegelt. Rabbijn Epstein merkt op dat de twee verhalen nog een overeenkomst vertonen: in beide gevallen is het eindresultaat van een afschuwelijke gebeurtenis positief en zelfs bevrijdend. Joseef moet de slavernij ondergaan om Jisraëel naar Egypte te doen verhuizen en uiteindelijk verlost te laten worden. Tamar moet van Juda een kind krijgen om de geslachtslijn te beginnen die via haar zoon Peretz leidt naar koning David. Zo worden er twee bevrijdende gebeurtenissen in gang gezet door beschamende voorvallen. Kan het feit dat Jaäkofs familie in Egypte terecht komt en dat Tamars nakomeling de ware koning van Jisraëel zal worden de vreselijke familiegeschiedenissen die deze zaken in gang hebben gezet rechtvaardigen?

Laten we de vraag anders stellen: als jij een geweldig resultaat voor jouw volk tot stand zou kunnen brengen, maar alleen door op een zeer immorele manier te handelen – een handeling die opgetekend zou worden en ieder jaar hardop gelezen zou worden in iedere Joodse gemeente, zolang onze geschiedenis duurt - zou jij dat doen? Waarschijnlijk niet. Echter, in ons eindoordeel over Juda moet zijn morele groei gedurende deze sidra worden meegenomen. We moeten het op zijn conto schrijven dat Juda op het laatste moment zijn fout toegeeft en zelfs de oprechtheid van Tamar prijst. Zoals Tikva Frymer-Kensky schrijft: „Juda geeft zijn bijval aan de actie van Tamar en God beloont die.“ (*Reading the Women of the Bible*, blz. 274). Deze nieuwe Juda blijft zijn verantwoordelijkheid nemen in de rest van Beresjiet en toont uiteindelijk volledig berouw in de sidra Wajigasj, waarin hij zichzelf als slaaf aanbiedt teneinde de plaats in te nemen van Benjamin. Eén vertaling van de naam Juda, of Jehoeda is: „degene die zijn fouten toegeeft“.

De sidra Wajésjèv richt zich op de volwassenwording van twee broers, Juda en Joseef. Ofschoon vrouwen niet op de voorgrond staan in dit verhaal, is het moeilijk om de rol van Tamar over het hoofd te zien als katalysator voor de morele groei van Juda en voor zijn latere verandering in gedrag. Zij weigert om passief te blijven zitten als de mannen van haar familie onverantwoordelijk en destructief handelen. Haar dappere daden transformeren Juda en, door hem, de hele familie van Jisraëel. Het is niet teveel gezegd, dat Tamars confrontatie met Juda hem leert hoe hij zich met Joseef moet verzoenen. Tamar treedt naar voren uit de schimmige mores van onze sidra om een gids te worden die er principes op na houdt, een moeder, de voorouder van David en de matriarch van de messiaanse lijn.